Kritiek op programma Nieuwe Natuur

Vrees voor herhaling van natuurfiasco in Flevoland

Het mislukte natuurproject Oostvaarderswold kreeg in 2013 een herkansing. Met het programma Nieuwe Natuur legde de provincie Flevoland het initiatief voor natuurplannen bij de inwoners. Democratie in haar zuiverste vorm. Toch zien critici ook nu weer dat de provincie haar eigen plan trekt, niet transparant is en onderbouwingen en criteria onduidelijk zijn. Hangt de provincie een tweede natuurdebacle boven het hoofd?

Tekst: Mascha Scharenborg
Beeld: Carolien Terenge

Een stroom aan ideeën en plannen kwam los nadat de provincie Flevoland inwoners, boeren, terreinbeherende organisaties en gemeenten in 2013 opriep om met ideeën te komen voor nieuwe natuur in Flevoland. In totaal kreeg de provincie 79 initiatieven binnen, waarvan er na een eerste selectie 74 overbleven die tot een volwaardig projectvoorstel mochten worden uitgewerkt. Een door de provincie ingestelde commissie onder leiding van oud-Gelders gedeputeerde Co Verdaas oordeelde lovend over de nieuwe aanpak. „Er heeft een omslag in denken plaatsgevonden. Van de top-down benadering zoals die met Oostvaarderswold is ingezet, naar het bottum-up ophalen van initiatieven uit heel Flevoland. Deze omslag leidt tot energie en verrassende uitkomsten. Er wordt weer positief gepraat over natuur."

De provincie stelde een meetlat vast waaraan de projectvoorstellen moesten voldoen. Een team van deskundigen van de provincie beoordeelde aan de hand hiervan de plannen. De missie daarbij was wel om waar mogelijk meerdere ideeën uit te werken in één projectvoorstel. De samenwerking tussen de projectindieners resulteerde uiteindelijk in 33 projectvoorstellen voor 22 verschillende locaties in Flevoland. Eind vorig jaar stemden Provinciale Staten van Flevoland in grote meerderheid in en was de weg vrij voor realisatie van nieuwe natuur in 14 van de aangedragen 22 gebieden in Flevoland.

Transparantie

Maar al voor het definitieve PS-besluit lieten bezwaarmakers van zich horen. Omwonenden, LTO, boeren en ook indieners van afgekeurde projecten. Het grootste kritiekpunt: wie heeft de projecten beoordeeld en hoe? Hoe zijn de randvoorwaarden en criteria in de vooraf gestelde meetlat geïnterpreteerd? Kortom: de vraag naar uitleg en transparantie kwam al snel naar voren.

> 'Overheid moet conflicten tussen agrarische- en natuurbestemming voorkomen'

Volgens de provincie is de beoordelingscommissie een multidisciplinair team dat zich vanuit verschillende kennisgebieden heeft beziggehouden met de beoordeling van de projectinitiatieven. 'Het team was onder meer samengesteld uit experts op het gebied van ecologie, economie, financiën, landbouw, infrastructuur en toerisme en recreatie, meldt een woordvoerder.'

Onderbouwing

De kritiek op het team van deskundigen komt Arnold Michielsen, provinciaal LTO-voorzitter, niet onbekend voor. „Al snel stegen geluiden op over hoe objectief de beoordelingen waren en welke criteria hoe zwaar meewogen. Veel bezwaarmakers hebben tijdens de Statenvergaderingen ingesproken. De kritiek is wel te begrijpen, het ene project wordt afgewezen vanwege onvoldoende onderbouwing op ecologisch gebied en het andere project, met veel overeenkomsten, wordt geroemd en is wel gehonoreerd. Bovendien was de ecologische onderbouwing bij het genoemde afgewezen project er wel degelijk.'

Michielsen heeft wel vertrouwen in het programma, maar blijft kritisch op het ontwikkelen van natuur middenin agrarisch gebied. We willen voorkomen dat de belangenverstrengelingen tussen natuur en landbouw weer, net als bij de discussie over het Oostvaarderswold, worden uitvergroot. Natuurontwikkeling versnipperd door de provincie met conflicterende belangen als gevolg, kunnen niet de bedoeling zijn. Kaveltruil is belangrijk om natuurontwikkeling samen met agrarische natuurversterking plaats te kunnen laten vinden."

Draagvlak

Eén van de bezwaarmakers is vleeskalverhouder Patrick Mangnus uit Swifterbant. Hij treedt op als woordvoerder van de bezwaarmakers, namens zes andere boeren en enkele particulieren. In het project Swifterpark willen Miranda en Willem-Maik Van Dalen een voormalig gronddepot omzetten in een park van 24 hectare voor akker- en weidevogels.

Volgens Mangnus is van draagvlak in de omgeving totaal geen sprake en is tot nu toe nog weinig actie ondernomen van de initiatiefnemers om daar verbetering in te brengen. „Het lijkt erop dat de provincie al lang wist welke plannen doorgang zouden vinden. De gang van zaken geeft veel bedenkingen, wij willen duidelijk hebben welke gevolgen de plannen hebben voor onze bedrijven. We zijn niet tegen natuurontwikkeling, maar zo lang we de gevolgen niet kennen, staan we er niet om te springen. Het ligt er helemaal aan welke bestemming er op de nieuwe plannen komt te liggen. Is dat natuur, is dat agrarisch, zeg het maar. Helaas weten wij nog niets en zijn we tot nu niet geïnformeerd. We hebben wel gehoord dat de ene projectleider plaats heeft gemaakt voor een ander, maar dat is alles."

Een kritiekpunt van Mangnus is ook dat de provincie niet zorgvuldig lijkt om te gaan met gemeenschapsgeld. Zo zouden in de financiële onderbouwing van het plan Swifterpark de gronden zijn opgenomen tegen een agrarische waarde. Onzin, vindt Mangnus. „Het is geen landbouwgrond, maar een gronddepot dat in de huidige staat een lage waarde vertegenwoordigt. Toch neemt de gedeputeerde deze hoge agrarische waarde mee in de begroting. Naar mijn mening wordt hiermee een aanzienlijk bedrag aan gemeenschapsgeld verkeerd besteed, dit terwijl andere projecten zijn afgewezen omdat er te weinig geld voor is. Laat de provincie haar huiswerk goed doen en de gronden netjes op de daadwerkelijke waarde taxeren."

Positieve reacties

Deze maand komt er een gesprek met bezwaarmakers om hun bedenkingen weg te nemen, luidt de reactie van Miranda van Dalen. „Ik ben ervan overtuigd dat het gaat lukken. Gelukkig krijgen we hierbij hulp van de provincie. We moeten aantonen dat we aan draagvlak werken, dat is het huiswerk dat we hebben meegekregen. We willen dit oplossen en daar hebben we het volste vertrouwen in. Gelukkig krijgen we verder alleen maar positieve reacties, ook van LTO.

Over de waarde van de gronden zegt ze: „Een taxateur van de gemeente heeft hier naar gekeken en heeft de waardes bepaald. We gaan ervan uit dat de provincie hier zelf alle kijk op heeft."

Programmamanager Jaap van Ree van de provincie beaamt dat niet voor alle projecten draagvlak is bij omwonenden. „Het klopt dat dit wel één van de criteria was, maar we hebben van PS het vertrouwen gekregen om werk te maken van het creëren van meer draagvlak voordat met de uitvoering wordt gestart. We moeten dit kunnen aantonen, pas dan komt de financiële bijdrage beschikbaar. We zullen de mensen achter de projecten waar het hier om gaat, ondersteunen om in contact te komen met hun buren met als doel vertrouwen te krijgen in hun projecten."

Over de toetsingscommissie en de kritiek op de ecologen van de provincie zegt hij: „De ecologen hebben geen enkel belang bij de projecten, ze hebben hun beoordeling objectief uitgevoerd. Je houdt altijd mensen die het niet eens zijn met de beoordelingen."

Het ontbreken van steun en draagvlak is ook de Statenleden niet ontgaan. CDA-Statenlid Chris Schotman diende eind vorig jaar een motie in, waarin het belang van draagvlak uitgebreid aan de orde kwam. „Ik heb gemerkt dat veel zorgen en kritiek zich richten op de gevolgen van de plannen voor met name boeren en hun bedrijfsontwikkeling. Dit is begrijpelijk, maar wij als CDA hebben er daarom wel extra op gehamerd dat draagvlak, net als financiële haalbaarheid, moet zijn geborgd. We hebben gesignaleerd dat bij sommige projecten onderling met buurtbewoners niet of nauwelijks is gesproken. Daarom komt er een platform met alle initiatiefnemers, de provincie en de projecten die nog op de reservelijst staan om onder andere het creëren van draagvlak te stimuleren. Daar is nog veel winst te behalen. We willen juist de interactie, samenwerking en contacten onderling bevorderen door middel van dit platform."

Het Statenlid benadrukt dat voor het merendeel van de projecten voldoende steun is. „We hebben iets prachtig in handen in Flevoland, zoveel mooie ideeën over natuur vanuit onze eigen inwoners. Dat had de provincie zelf nooit kunnen bedenken."

Geen Sinterklaas

De kritiek komt ook van initiatiefnemers van wél goedgekeurde projecten. Mark Geling uit Zeewolde, akkerbouwer en voorzitter van de agrarische natuurvereniging (ANV) Akkerwaard is sceptisch over de werkwijze van de provincie. Het project 'Pioniernatuur' dat de ANV indiende heeft betrekking op het creëren van een mozaïeklandschap. „De provincie heeft de regie, wij als initiatiefnemers moeten ons maar schikken. Ze hebben 4 projecten gebundeld. We moeten nu met 4 partijen ons plan uitwerken op 200 hectare natuur. Voor ons idee is al 350 hectare nodig, plus 80 hectare akkerranden. De gronden zijn in handen van de stichting Flevo-landschap, maar mijn laatste contact met hen over de gronden is dat 'ze geen Sinterklaasje gaan spelen.'

Bovendien constateert Geling dat de ecologische focus totaal niet het belangrijkste lijkt te zijn. „Binnen ons voorstel blijkt daar nu geen budget voor te zijn, maar dit onderdeel is juist het fundament van ons plan. De gronden hebben we nodig voor de robuustheid in ons plan."

Geling begrijpt de criteria en beoordeling van de ambtenaren niet. „Ze hebben de zeef er flink doorheen gehaald, maar ik zie totaal geen lijn waarom sommige projecten wel en anderen geen doorgang mogen vinden. In de conclusies staan onjuistheden en we vragen ons af of er met objectiviteit en vanuit vernieuwing is getoetst. Een overheid moet juist voorkomen dat er conflicten tussen de agrarische en natuurbestemmingen ontstaan, dit hoort bij hun zorgtaak. Ik vind het onbegrijpelijk dat de Staten hier geen stokje voor hebben gestoken en de boel op zijn beloop laten.

> 'Democratisch gehalte is tot bedenkelijk niveau gedaald'

Geling weet dat inmiddels is gewisseld met ambtenaren. „De aansturing is rommelig, ze weten te weinig van de gemaakte afspraken. Ik maak me ernstig zorgen of ons project wel haalbaar is zo. Het is zo jammer, want dit is de kans om nieuwe natuur te creëren. Voor het eerst zijn terreinbeheerders en boeren zover om samenwerking aan te gaan in groter verband. Dit is een unieke kans die onvoldoende wordt aangegrepen door de provincie. Boeren krijgen weer geen kans om agrarische en traditionele natuur te vervlechten."

Top-down

Ook de LTO-afdeling Oostelijk Flevoland diende een schriftelijke zienswijze in. Hierin werd ook geschreven over de weerstand tegen natuurontwikkeling middenin agrarisch gebied omdat dat niet voldoet aan de opgave om robuuste nieuwe natuur te ontwikkelen.

Voorzitter Henk Noome: „Voldoende draagvlak in de omgeving is ook als voorwaarde opgenomen in de uitvoering van de projectplannen. We zouden dan ook graag zien dat er een toetsing van de goedgekeurde plannen plaatsvindt op draagvlak, in de directe omgeving en bij aangrenzende boeren. Er zijn diverse dierhouderijen die nu worden geconfronteerd met de mogelijke ontwikkeling van nieuwe natuur naast hun deur en dus bang zijn voor beperkende maatregelen voor hun bedrijfsvoering in de toekomst."

Noome vindt dat de bottum-up-aanpak plaats heeft gemaakt voor een top-down-benadering. „Voorstellen zijn niet onderzocht op draagvlak en genoemde steun bij projectvoorstellen stroken niet met de werkelijkheid. Bezwaren die wel degelijk zijn geuit, worden genegeerd. Het democratische gehalte van dit proces is tot een bedenkelijk niveau gedaald' is in het bezwaar te lezen. De LTO-afdeling twijfelt ook aan de zuiverheid van de motieven van de projectvoorstellen. 'Gaat het hier om realisatie van nieuwe natuur of gaat het om het streven naar een betere individuele bedrijfssituatie? Elke toetsing op dit draagvlak ontbreekt en maakt daarmee een overheid die niet meer serieus kan worden genomen.'

GROND EN GELD

Het beschikbare kapitaal voor het programma Nieuwe Natuur zit grotendeels in grond: 780 hectare in het voormalig Oostvaarderswold en 112 hectare aan ruilgronden. Deze gronden zijn in eigendom bij drie verschillende partijen: de provincie Flevoland is eigenaar van ruim 270 hectare, Staatsbosbeheer heeft ruim 170 hectare en Het Flevo-landschap heeft ruim 450 hectare in eigendom. In totaal gaat het dus om een oppervlakte van bijna 900 hectare. Er wordt 106 miljoen euro aan werkkapitaal vrijgemaakt. Hiervan is 94 miljoen euro al vastgelegd in grond die al in bezit is van de drie bovengenoemde partijen. Het geld wordt gebruikt voor verwerven van grond, de inrichting van de natuur en het beheer van de projecten. Volgens CDA-gedeputeerde Appelman kan de aanleg en afronding wel tien jaar kosten.

Een kenmerkend beeld van de Flevolandse natuur zijn konikpaarden in de Oostvaardersplassen.